

Érvelések elemzése és értékelése

Érveléselmélet, 2019. február 13.

Lássunk egy érvelést

Elmondom, hogy döntöttem. Az ELTÉ-re fogom beadni a jelentkezési lapomat. Először is, ez mégis csak egy nagy nevű egyetem, és feltehetőleg a tanárok is jók, az órák többsége is magas színvonalú, valamint egy ELTÉ-s diplomával jobb esélyeim lesznek az álláspiacon, mint mással. Másodszor, egy csomó barátom is oda jelentkezett, és így nem leszek ott magányos. Harmadszor, csak felszállok reggel a villamosra, és tíz perc alatt ott vagyok. Kár is erre több szót vesztegetni, ez a végső döntésem.

Mi az érvelés?

- Az érvelés egy szöveg,
- melyben állításokat rendezünk el
(Az ELTE egy nagy nevű egyetem, A tanárok jók,
Jobb esélyeim lesznek az álláspiacon, stb.)
- annak érdekében, hogy egy állítással kifejezett álláspontot
(Az ELTÉ-re fogom beadni a jelentkezési lapomat)
- alátámasszuk.

Megjegyzések

- Alátámasztás: az elfogadhatóság növelése
Ennek célközönsége lehet:
 - elvont, idealizált (pl. matematikai bizonyítás)
(lásd: logikai jellegű megközelítések)
 - konkrét, szituációhoz kötött (pl. szónoki beszéd)
(lásd: retorikai jellegű megközelítések)
- Gyakran nem valami *mellett* érvelünk, hanem valami *ellen*, akkor a cél az elfogadhatóság csökkentése

Az érvelés elemei

- *Amit* alá akarunk támasztani: *konklúzió* (álláspont)

Mindig *egy* van? Vegyük úgy, hogy igen: ha több állítást is alátámasztunk, akkor azok vagy egymás alá vannak rendelve (részkonklúziók + főkonklúzió), vagy több érvelés jelenik meg párhuzamosan

- *Amikkel* alá akarjuk támasztani: *premisszák*

Akármennyi lehet – amik valóban a konklúzió alátámasztására szolgálnak. Adott szöveg tartalmazhat irreleváns állításokat (itt: első és utolsó mondat, lásd majd a retorikát), de ezek nem számítanak premisszának

Kitérő: mi az a kijelentés?

- Ami valamit állít.
 - Csak kijelentő mondat: kérdéssel, felkiáltással stb. nem állítunk semmit. (Ez nem igaz: lásd később a beszédaktus-elméletet!!!)
 - Nem minden kijelentő(nek tűnő) mondat kijelentés: „Jó napot kívánok.”; „Tessék vigyázni, az ajtók záródnak.”; „Élt egyszer egy szegényember.” – szigorúan véve nem állítanak semmit
 - Egy mondat több kijelentést is tartalmazhat: Először is, (ez mégis csak egy nagy nevű egyetem)₁, és (feltehetőleg a tanárok is jók)₂, az (órák többsége is magas színvonalú)₃, valamint (egy ELTÉ-s diplomával jobb esélyeim lesznek az álláspiacon, mint mással)₄.”

- Kétféle értelemben lehet állítani:
 - Tényállítások: elvileg egyértelműen eldönthető módon igaz vagy hamis
„ $2+2=4$ ”; „Párizs Franciaország fővárosa.” „Gábor tegnap cápauszonyt vacsorázott.”
(Nem biztos, hogy el is *tudjuk* dönteni: „Minden természetes szám felírható két prímszám összegeként.”; „A valaha létezett legnagyobb földi hegy magassága meghaladta a 12 km-t.”)
 - Értékállítások: egy közösség számára elfogadható vagy elfogadhatatlan
„Az anyagyilkosság rossz dolog.”; „A háború szebb, mint a béke.” „x-nek ezek után le kéne mondania.”
- Mindkettő szerepelhet premisszaként és konklúzióként is (alátámasztó vagy alátámasztandó)

Érvelések rekonstrukciója

- Ahhoz, hogy tisztán lássunk és értékelni tudjunk egy érvelést, rekonstruálni kell: a szöveg textuális rendjét helyettesítjük a mögöttes logikai renddel
 1. Mik a releváns kijelentések? (És mik nem azok?)
 - a) Konklúzió: ahhoz, hogy tudjuk, mivel támasztunk alá, először tudni kell, hogy mit: az ez érv centruma
 - b) Premisszák
 2. Hogyan viszonyulnak ezek egymáshoz → mi az érvelés szerkezete?

A konklúzió azonosítása

- Bárhol lehet a szövegben

- Eleje:

„Az a vélemény, hogy amikor a tudatról állítunk valamit, akkor valójában agyi folyamatokról teszünk állítást, nyilvánvalóan hamis. Ezt támasztja alá (a) az a tény, hogy képesek vagyunk leírni érzéseinket és mentális képzeleteinket anélkül, hogy bármit is tudnánk az agyi folyamatokról, vagy akár arról, hogy léteznek, valamint (b) az a tény, hogy a tudatról és az agyi folyamatokról tett állításokat egészen másképpen igazoljuk, illetve (c) az a tény, hogy semmilyen önellentmondás nincs abban a kijelentésben, hogy »X-nek fájdalma van, de semmi sem történik az agyában«.”

(U.T. Place)

- Vége

„Minthogy a boldogság a szellem nyugalmaiban áll, és minthogy a szellem kitartó nyugalma a jövőbe vetett bizodalmon alapul, és minthogy ezt a bizodalmat az Isten és a lélek természetéről szóló tudománynak kell megalapoznia, következésképpen a valódi boldogsághoz tudomány szükségeltetik.”

(Leibniz)

- Közepe

„Ha Amerika belép a háborúba, Iránban minden foglyot megölnek. Ezért Amerika nem fogja ezt megtenni, különösen most, amikor közelegnek az amerikai választások, és a foglyok halála nem kedvezne Carter esélyeinek.”

(Mehdi Amer Rajai, 1980)

...vagy épp sehol?

„Ha a legjobb mobiltelefont akarja, vessen egy pillantást a tényekre!

<i>Tulajdonság</i>	<i>Samsonic SX</i>	<i>Norden NT</i>	<i>Tectron TZ</i>
Beszélgetési idő	210 perc	160 perc	175 perc
Készenléti idő	200 óta	150 óra	110 óra
Rezgő jelzés	van	nincs	nincs
Súly	130 gramm	120 gramm	125 gramm
Biztonsági funkciók	négy	egy	kettő

Miután látta a tényeket, *döntse el*, melyik készülék a legmegfelelőbb Önnek!”

- (Itt a kijelentéseket is rekonstruálni kell: „A Samsonic SX beszélgetési ideje 210 perc.”, stb.)
- Ám a konklúzió egyértelmű, csak nincsen kimondva.

Implicit vs. explicit

- A konklúzió (és majd a premisszák is) kimondottság, világos megfogalmazottság tekintetében két fajta lehet:
 - *explicit* (kimondott), vagy
 - *implicit* (hallgatólagos, rejtett, kimondatlan)
- Míg az előbbit megtaláljuk a szövegben, kimondva vagy leírva, addig az utóbbit az érvelés csak sejteti, mint olyasmit, ami az elmondottakból vagy leírtakból következik.

Újabb példa

- „Tibor tegnap este nem lehetett a lakásában, mert sötét volt a lakás összes ablaka, és a macskája keservesen nyervogott. A vezetékes telefonját sem vette fel. Mellesleg Gizi tegnap nem jött a buliba, pedig megígérte. Egész délután Tiborral pusmogott egy sarokban, aztán együtt beszálltak Gizi kocsijába.”
- Rejtett konklúzió(?): „Tibor az estét Gizinél töltötte”
- Nem mindig mondunk ki valamit → sugallunk
- (Ennek kezelésére a pragmatikai megközelítés alkalmasabb lesz)

A konklúzió azonosítása

- Formai elemek:
Formális szövegek esetén, pl. tudományos cikk
A formai elemek közé tartozik az érvelő írás vagy előadás címe és alcíme, továbbá az írást bevezető ún. *szövegfej (lead, Kopf)*, illetve tudományos írásművek esetén az *absztrakt*. A cím és alcím (rendszerint csak együtt), ha mégoly vázlatosan is, de valamiképpen a konklúzió jelzésére szolgálnak.
- Tartalmi elemek: kifejezésbeli eszközök, ún. *konklúziójelzők*
- Ezek hiányában vezető kérdéseket lehet feltenni:
Miről akar meggyőzni a szerző? Mit bizonyít a szöveg? Mi a végkövetkeztetés? Mi következik az elmondottakból?
(Ez implicit konklúzió esetén nélkülözhetetlen, de sokszor az explicitnél is hasznos.)

Konklúziójelzők

tehát
eszerint
következésképpen
ennek megfelelően
azt kapjuk, hogy
a fentiekből folyik
ezért
egyszóval
innen adódik,
arra jutunk, hogy
vagyis
azaz
így aztán

mindent összevetve
a korábbiak folyamányaként
így
ekként
ebből adódik
ilyenformán
mindezek után világos, hogy
az előbbiek alapján látható, hogy
végeredményben
ezért aztán
összességében
...

A premisszák azonosítása

- Nem minden premissza, ami nem konklúzió (kitérés, stb.): ezek a rekonstrukcióban eltűnnek

„Érdemes a drágább cuccokat megvenni, hiszen az olcsó termékek gyakran rossz minőségűek. Ezek általában nem tartósak, vagy az egészségre károsak. (Tibornak is mindig mondom, ne vegye meg a bővrit.)”

- Ezeknek retorikai funkciója van, de a rekonstruált érvelést nem teszik erősebbé.

Premisszajelzők

minthogy
figyelembe véve, hogy
jelzi az is, hogy
abból kiindulva, hogy
annak alapján, hogy
arra támaszkodva, hogy
azon az alapon, hogy
mert
amennyiben
látva, hogy
annak következtében, hogy
alapul véve, hogy
elfogadva, hogy
abból kifolyólag, hogy
mivel
amiatt, hogy
adva, hogy
azáltal, hogy
belátva, hogy
annak folyamányaként, hogy

Vezető kérdések

- Mely állítások hivatottak alátámasztani a konklúziót?
- Milyen érvek szólnak a tétel mellett?
- Mi bizonyítja az állítást?
- Miért kellene elfogadnunk a szerző véleményét?
- Milyen indokai vannak a szerzőnek?
- Miből következik a konklúzió?
- Milyen adatokat, tényeket, érveket sorakoztat fel a szerző a konklúzió alátámasztása érdekében?
- Milyen fontos kimondatlan állításokon, előfeltevéseken nyugszik az érvelés?

Rejtett premisszák

Tibor tegnap este nem lehetett a lakásában, mert sötét volt a lakás összes ablaka.

– Ha valakinek nem ég a villanya, az nincs otthon.

Tibor tegnap este nem lehetett a lakásában..., mert a macskája keservesen nyervogott.

– A macska (csak) akkor nyervog, ha egyedül hagyják.

- Ezek viszonylag nyilvánvalóan „bele vannak értve”, ezért viszonylag felesleges kimondani őket
- Másrészt a kimondásukkal *gyengül* az érvelés: kimondva kevésbé tűnnek elfogadhatónak, mint sejtetve (néha azért csak sejtetünk valamit, mert kimondva vitathatóbb, kevésbé meggyőző)

- Tibor tegnap este nem lehetett a lakásában..., mert Gizi egész délután Tiborral pusmogott egy sarokban, aztán együtt beszálltak Gizi kocsjába.

Hogy jön a pusmogás és a kocsikázás a konklúzióhoz?

→ rejtett premissza:

- Ha Tibor sokáig pusmog egy lánnyal, majd vele együtt távozik, az növeli az este együttöltésének esélyét.
- Ennek kimondásával *erősebb* az érvelés, hiszen így láthatóvá válik a kapcsolat, és hihetőbb is az így explicitté tett premissza.

Ez az ember etet engem,
simogat, és gondoskodik
rólam, biztosan
Ő AZ ISTEN!

Ez az ember etet engem,
simogat, és gondoskodik
rólam, biztosan
ÉN VAGYOK AZ ISTEN!

- Azonos explicit premissza, eltérő konklúzió
- Mi(k) lehet(nek) az eltérő implicit premissza('k)?
- Hogyan végezzük a rekonstrukciót?
Hogyan működik a poén?
→ előfeltevérendszerünk az implicit premisszák forrásai
- Az implicit premisszákat automatikusan odaértjük, és sokszor nem vizsgáljuk kritikusán. A manipuláció kitűnő eszközei.

Az érvelés szerkezete

- Elemi érv: konklúzió + közvetlenül alátámasztó állítások

„Nem megyek hozzád, mert hülye vagy.”

1

2

2

1

- (Praktikusabb lenne felül a konklúzió, alul a premissza, mert
 - a konklúzió azonosításával kezdjük, aztán jönnek a premisszák
 - a premisszák *alátámasztják* a konklúziót 😊
de nem így fogunk tenni.)

Független premisszák

- Külön-külön alátámasztják a konklúziót

„Nem megyek hozzád, mert szegény vagy,

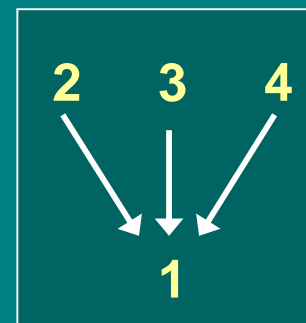
1

2

utálod az operát és büdös a szád.”

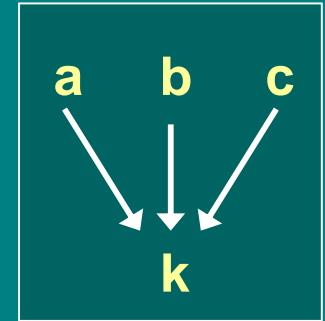
3

4

- Mindegyik premissza önmagában, a többitől függetlenül támasztja alá a konklúziót
→ ha egyik „kiseik” (kiderül, hogy hamis), az érvelés talpon marad, csak gyengül

Vagy:

„Az a vélemény, hogy amikor a tudatról állítunk valamit, akkor valójában agyi folyamatokról teszünk állítást, nyilvánvalóan hamis. Ezt támasztja alá (a) az a tény, hogy képesek vagyunk leírni érzéseinket és mentális képzeleteinket anélkül, hogy bármit is tudnánk az agyi folyamatokról, vagy akár arról, hogy léteznek, valamint (b) az a tény, hogy a tudatról és az agyi folyamatokról tett állításokat egészen másképpen igazoljuk, illetve (c) az a tény, hogy semmilyen önellentmondás nincs abban a kijelentésben, hogy »X-nek fájdalma van, de semmi sem történik az agyában«.”

Csatolt premisszák

- Együttesen támasztják alá a konklúziót

„Mivel süt a nap, és ki kell mennem az utcára,

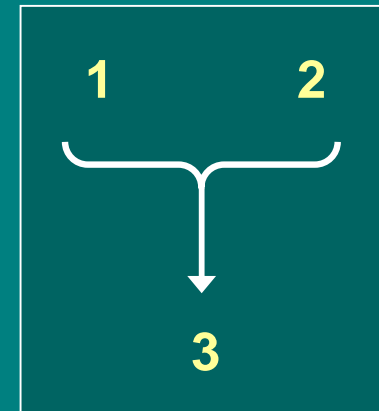
1

2

napszemüveget veszek.”

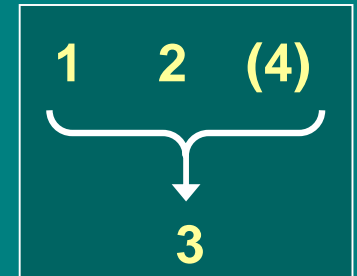
3

- Sem (1), sem (2) nem lenne elég önmagában (3) alátámasztásához
→ ha egyik „kiseik” (kiderül, hogy hamis), az érvelés összedől

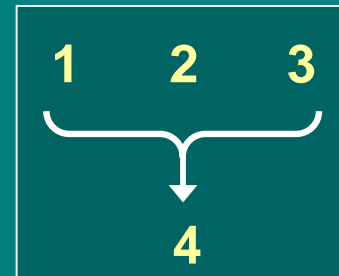
Rejtett premisszák

- „nem szeretem, ha a szemembe süt a nap” – (4)

- „az utcát napsütés esetén napsütés éri”
(pl. nincsenek magas épületek)
- „a napszemüveg megvéd az erős fénytől”
(a funkciójának megfelelően működik)
- „amit nem szeretek, azt megpróbálom elkerülni”
(nem szívadni akarom magamat)
- stb.: ahhoz, hogy *logikailag* érvényes legyen, rengeteg rejtett premisszát kellene explikálni → a kérdés mindig az, hogy ezek kimondásával meggyőzőbbé válna-e az érvelés

Vagy:

„Minthogy a boldogság a szellem nyugalmaiban áll, és minthogy

1

a szellem kitartó nyugalma a jövőbe vetett bizodalmon alapul, és

2

minthogy ezt a bizodalmat az Isten és a lélek természetéről szóló

3...

tudománynak kell megalapoznia, következésképpen

...3

a valódi boldogsághoz tudomány szükségeltetik.”

4

Lánc premisszák

- Egymásnak alárendelve támasztják alá a k-t

„Nem adok cigit, mert utálok a lejmolókat,

1

2

ugyanis a magántulajdon számomra alapvető érték.”

3

- Az egyik premissza nem közvetlenül a konklúziót támasztja alá, hanem a konklúziót közvetlenül alátámasztó másik premisszát
→ ha a legelső kiesik, az érvelés összedől

3

2

1